

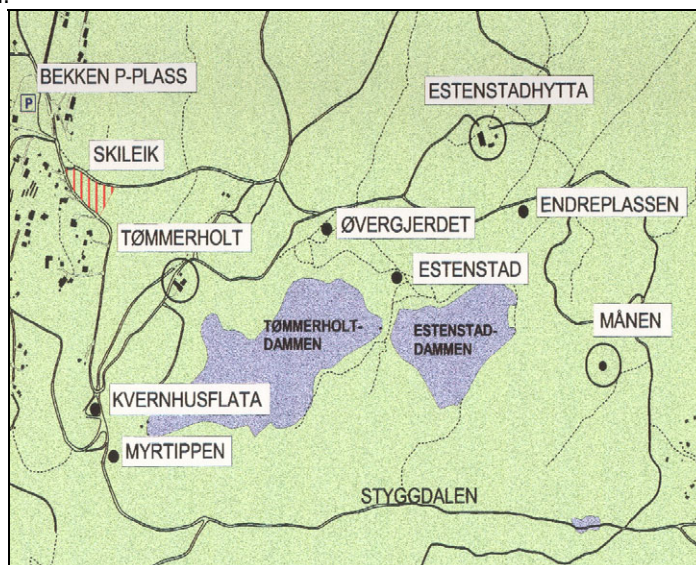
ESTENSTADMARKA

Ei lita jordbruks-grend på 1400-tallet - Et fint turterreng i dag

Det har vært gammel bosetning i Estenstadmarka, både i jernalderen og i vikingtiden. Bosetningen har vært noe varierende. Gårdene har i perioder vært lagt øde - som ellers i kommunen.

Årsaken til det var sannsynligvis sykdom og pest slik som under Svartedauden. Den kom til Norge i 1349, og nyere forskning tyder på at bare 1/3-del av befolkningen overlevde.

Som utgangspunkt for vår vandring har vi valgt Øvergjerdet, en nedlagt husmannsplass i Estenstadmarka. Særlig når det er søndag og godt vær, går folk forbi, foreldre med sine barn, noen som sliter seg fram med barnevogn, en del sprekinger som jogger. Noen eldre rusler i mer bedagelig tempo, og har tid til å nyte utsikten mot Trondheim, Bymarka, fjorden og videre utover. En ting har de alle til felles: Ønsket om å komme ut i marka i frisk vårluft og fuglekvitte, bort fra bensinos og forurensning. De fleste har vel også et mål i tankene: Å legge turen innom Estenstadhytta og nyte noen av fristelsene stedet har å by på.

Plassen Øvergjerdet ligger omtrent midtveis mellom Estenstadhytta og Tømmerholt, like før svingen ned til Øverdammen. Her var det i 1875 fire fastboende. Besetningen bestod av en hest, ei ku, seks sauer og en gris. Siste eier var Hilmar Bull som solgte plassen til Strinda kommune i 1910. Etter begjæring fra Strinda vannkommisjon ble eiendommen i 1916 slått sammen med Estenstad; br.nr 1 og 2. Dyrkajorda er nå tilplantet.

TØMMERHOLT

Et par hundre meter lengre ned ligger Tømmerholt. Den kan tidfestes til 1430 og het da *Timberholt*. Gården tilhørte Domkirken presteembete. Den kom over i privat eie i 1701, og deretter skiftet den ofte eiere. I 1746 var den senere legatstifter Thomas Angell oppført som eier, og gården benevnes som øde. I 1835 var det samlede folketall på gården 14 personer, derav en leilending og en daglønnet. Besetningen var en hest, tre storfe og åtte sauer. I 1866 var det 80 mål dyrket jord, 30 mål udyrket og 35 mål naturlig eng. Da var besetningen en hest, fem kyr og seks sauer.

I 1893 kjøpte Peder J. Stamnes Tømmerholt. Stamnes solgte gården i 1910 til A/S Strindens Teglverk. Tømmerholt er den eneste av de opprinnelige boplassene som det står hus på og der det bor folk. Den var i en årrekke bolig for damvokter ved Estenstaddammen. Han drev også jordbruk inntil jorda ble tilplantet.

BEKKEN

Under Tømmerholt lå det en husmannsplass som het Bekken. Den kan tidfestes til 1801 og ble da skrevet *Bechen*. Den ble også kalt Tømmerholtbekken på 1860-tallet etter Tømmerholtbekken som rant forbi plassen. Senere ble navnet Bekken. Det bodde da en mann der som het Ole Eriksen, sannsynligvis den samme som bygslet Tømmerholt i 1797. A/S Strinden Teglverk solgte Bekken til Helge Hagen i 1939. Bygningene på Bekken lå der parkeringsplassen nå ligger.

ESTENSTAD

Ved nordsida av Øverdammen kan vi se hustuftene av gården Estenstad som var den største av gårdene i det som i tidligere tider ble kalt Estenstadgrenda. Jordkjelleren er spesielt godt synlig. De første opplysninger om gården er fra 1590. Den var da kirkegods og tillagt pastoren i Vår Frue kirke. Statsarkivet har en takst over skader som ble voldt av Armfeldts folk på gårder i Strinda i 1718. Der er Estenstad og Tømmerholt nevnt både når det gjelder husdyr, høy og korn som de tok fra disse to gårdene. Estenstad gikk over i privat eie i 1833. Den skiftet ofte eier. I 1866 hadde gården 130 mål dyrket mark og 50 mål udyrket mark med en besetning på en hest, fem kyr og åtte sauer. I 1895 ble gården kjøpt av murmester Christensen. Det bodde da fire personer der, og besetningen bestod av en hest, ei ku, to geiter og sytten sauer. Rolf Klingenberg kjøpte gården i 1896. De britiske statsborgerne George og Janet Pratt søkte Det kongelige innenriksdepartementet om å få kjøpe Estenstad. De fikk tillatelse den 17.11.1898 og tinglyste skjøtet den 23.01.99. Pratt bygde nytt våningshus. Det var litt spesielt etter våre forhold: Langt og smalt med to utbygg på den ene langveggen motsatt side av inngangsdøra. Huset var oppsatt av tømmer med ei grunnflate på 105 kvm, og hadde syv rom og tre kjøkken. I 1917 ble huset solgt til nedrivning. Det ble kjøpt av en gårdbruker i Strinda og det er fortsatt i god stand og i bruk på gården hans. Ekteparet Pratt solgte gården i 1903 til Paul O. Sundland og

Bersvend Gylland som i 1904 solgte til Hilmar Bull på visse betingelser: Ubegrenset hogst og framdrift av skogen på et bestemt område innen 1908, samt rett til vei og disposisjon av størhuset som losji for tømmerhuggerne. Dette skjøtet ble tinglest den 08.10.1910.

INNLEGGET

På Estenstads grunn var det så tidlig som i 1835 et kalkfelt. Det ble senere utskilt og fikk eget bruksnummer og Innlegget som navn. Det var planer om å bygge en vei gjennom Myrtippen og ned til Jonsvannsveien. Imidlertid ble det av flere grunner ingen veibygging og lite drift. Innlegget ble så ført tilbake til Estenstad. På Kvernhusflata lå det til ganske nylig igjen noe kalkstein til minne om den drifta som var. Det er fylt over ved en utvidelse av lysløypa. Et kulturminne er borte. Ellers er det merker i terrenget som viser at det har vært skjerpet etter mineraler i området. Et skjerp er såvidt synlig på stien fra Endreplassen mot Månen. Det ligger like oppi den første stigningen og ble gravd igjen da stien ble utvidet like etter krigen. Estenstad ble solgt til Strinda kommune i 1910 for at det skulle bygges vannverk for Strindas innbyggere.

ENDREPLASSEN

Denne ble tilplantet i mellomkrigsårene, men her er også hustuftene godt synlige. Det er ikke funnet noe skriftlig om Endreplassen, men når hustuftene ligger der med et steingjerde mot utmarka, er det ingen tvil om at her har vært en boplass. Dessuten er det i Statsarkivet nevnt en gård Estenstad sør. Når Øvergjerdet ble sammenføyd med Estenstad i 1916 står det: "Sammenføyet med Estenstad br.nr. 2 og 3" og Estenstad fikk da g.nr. 44 og br.nr. 1.

Konklusjonen må da bli at "Estenstad Sør" også er kalt Endreplassen og er etter en person som en gang har eid plassen. Over Endreplassen ligger det ei slette kalt Speidersletta. Som navnet sier var den et tilholdssted for speidertropper i mellomkrigsårene og noen år etter krigen. I 1958 da Estenstadhytta ble bygd, ble torva til taket tatt fra denne sletta.

KVERNHUSFLATA

Stedet er meget benyttet som inngang til marka. Denne flata har sitt navn etter et kvernhus som sto der bekken kommer ned til Kvernhusflata. Bekken hadde sitt utspring i Styggdalen, rant ned i en dam hvor gråsteinsmuren - som demning også i dag - er godt synlig like ovenfor og syd for Øverdammen mot Styggdalen. Deretter fortsatte bekken gjennom dyrkajorda til Estenstad, til en dam ved Tømmerholt, hvorfra det er høyt fall ned til Kvernhuset.

Det var først på 1300-tallet at vannkverner ble tatt i bruk i Strinda. Det var munkene som lærte folk til å sette opp slike kverner drevet av vann og kvernkall. Det var geistligheten og klosterfolkene som i middelalderen satte igang mølledrift med vann som drivkraft. I 1621 var det 16 kverner i Strinda som det ble betalt skatt for. En av de største lå ved Leirfossen og en annen ved Vikelvas utløp på Ranheim. Senere er også Stokkankverna nevnt som et av geistlighetens anlegg i middelalderen. Den lå ved Jonsvannsveien. I etterreformatorisk tid gikk disse større møllene over til private bønder. Senere ble det mer vanlig med små gårdskverner der en hadde bekk med stor nok fallhøyde til å drive en kvernkall. Det er her Estenstadkverna kommer inn i bildet. Kverna dekket sannsynligvis behovet både for Estenstad og Tømmerholt. Den lille flata foran mølla der bekken rant, ble naturlig nok kalt Kvernhusflata. I dag blir den brukt som lunneplass for tømmer.

STRINDA VANNVERK

Så sent som begynnelsen av dette århundre var det ingen annen vannforsyning enn brønner ved de enkelte gårdsbruk i Strinda kommune. Det var først i 1908 at arsenalforvalter Hafstad i brev til Strinda formannskap, nevner Estenstaddammen som et eventuelt uttakssted for vannforsyninger i Strinda kommune.

Etter fastlegging av nedslagsfelt og en del arbeid med saken ble kommuneingeniøren i Bærum, Claus Bergh tilsatt som teknisk konsulent. I 1910 ble Estenstad kjøpt. Planer og overslag utarbeidet av Bergh ble behandlet og vedtatt av Herredsstyret den 26.11.1911. Overslaget lød på kr 250.000. Nedslagsfeltet til Estenstaddammen ble målt til 1.24 kv.km. Det skulle gi en disponibel vannmengde på 700 000 kbm. pr. år. På slutten av året 1911 ble ingeniør Hallfred Høyem ansatt som herredsiingeniør. I mars 1912 ble arbeidet satt igang med en arbeidsstyrke på 20 - 40 mann. I oktober 1913 kunne bunluken slås igjen og verket stod ferdig til bruk. Men det viste seg snart at vannkvaliteten ble en del forringet gjennom lagring i bassenget. Vannet ble brunfarget av myrmalmen og myrlaget på bunnen. Mange forslag ble lagt fram og prøver ble foretatt uten at vannet ble renere. I 1920 ble Ingvald Ystgaard ansatt som kommuneingeniør og han fikk den vanskelige oppgaven med å få vannet rent. Han utarbeidet et forslag som ble vedtatt i Herredsstyret den 23.11.21. Vedtaket gikk ut på å fjerne myra helt ned til sand og leirbunn. 50 000 kbm masse måtte fjernes. Kostnadsoverslaget var på kr 220 000, og ble bevilget på ovennevnte herredsstyremøte.

Arbeidet ble satt igang og ble ferdig i 1924. Bassenget samlet da 125 000 kbm og vannkvaliteten var utmerket.

Imidlertid var behovet for vann sterkt økende og i 1927 ble det daglig brukt mellom 1000 og 1200 kbm vann. Ved Tømmerholt lå en dam bygd i 1912-13 med brunt, ubrukelig vann. Kommuneingeniøren foreslo at myrmassene også i denne dammen skulle fjernes. Her var det 100 000 kbm som måtte ut. Forslaget ble vedtatt og arbeidet satt igang. Det var ferdig den 30.10.33.

Tilsammen samlet nå bassengene 375 000 kbm. Det ble lagt skinner for vagger for å kjøre myrmassen på tippelassen. Det var ingen maskiner den gang - så all opplesning og transport ble utført manuelt. Når vi går stien fra Kvernhusflata mot Styggdalen, passerer vi rett gjennom Myrtippen. Tippen ble tilplantet etter at myrmassen hadde seget utover og festet seg. Det er nå stor, fin skog på begge sider av stien.

OLDTIDSFUNN

I nærheten av Estenstadbekken mellom Tømmerholt og Estenstad ble det funnet ei skålspenne av bronse, sannsynligvis fra vikingtiden. Den lå ved en gammel ferdselsvei til Jonsvatnet. Funnet ble gjort i 1927 og det kan kanskje ha forbindelse med siste utgraving av Tømmerholdtdammen som pågikk på den tiden. Funnstedet er ikke langt fra Estenstad gård. Når den ble funnet ved en gammel ferdselsvei, er det kanskje lett å tenke seg at den er mistet. Tar vi for oss f.eks. Tømmerholt, har vi stort sett alle opplysninger om den når det gjelder eierforhold, beboere, besetning, avling og skyld helt tilbake til år 1430. Unntatt er bare enkelte avbrekk når gården har ligget øde grunnet sykdom og pest. Ved senere tids forskning ved hjelp av pollen og kullstøvanalyser, viser det seg at det har vært jordbruksvirksomhet i området før Kr.f. nærmere bestemt i tidsrommet fra 180 f.Kr. til 80 e.Kr. Pollenanalyser som er foretatt, viser at det har vært dyrket bygg og rug. Humle er også funnet, sannsynligvis brukt til ølbrygging. Disse sporene viser at Estenstadgrenda er mye eldre enn først antatt.

SKOGBRUKET

En stor del av jorda er kalkholdig med vekslende bonintet som kommer til uttrykk i de forskjellige plantefelt. Ved noen snauhogstflater er det endel råteskader. Først på dette hundreåret ble store deler av marka snauhogd. Av 600 dekar skog ble alt framdrevet for salg. Deretter ble alt som kunne brukes til ved eller staur tatt. Da stod det igjen 120 dekar som var skogbærende. Som før nevnt kjøpte kommunen eiendommer i 1910 for å bygge vannverk. Kommunen tok tidlig fatt på skogreising. Det ble satt av et område på 280 dekar i 1916 som et kommunalt plantefelt. I dette feltet utførte skolebarn skogplanting i en årrekke. Skoler som deltok var Åsvang, Strindheim og Nidarvoll. Heggdal begynte som bestyrer ved Åsvang skole i 1915 og han ledet plantingen. Guttene grov hull og jentene plantet. Bondeungdomslaget plantet også i flere år. Kommunen engasjerte også arbeidsledige til å plante for kommunale dagpenger. Inntil 1937 var det således utsatt 61 000 planter.

Etter frigjøringa i 1945 ansatte kommunen Martin Liaklev som skogoppsynsmann. Arbeidsfeltet hans dekte de private skogeierens behov. I tillegg hadde han ansvaret for de kommunale skogers drift. Martin Liaklev var veldig engasjert og ivrig etter å få Estenstadmarka i god forstlig stand. Han tok for seg tildels store områder av de eldste plantefelt som hadde spredt og dårlig vekst, ryddet og engasjerte en plantegjeng på 4-5 personer som hver vår stod for plantingen. Jeg kan nevne et område langs hele Stokkanmarka og på motsatt side avgrenset av stien fra Vikerauntjønna til steingjerdet mot Endreplassen og oppe ved Speidersletta og hele området der Estenstadhytta står og så ned mot eiendoms-grensen til den skogteigen kommunen solgte til Kastbrekken. Her ble det i flere år tatt stykke for stykke; ryddet og tilplantet - hovedsakelig av plantegjengen, men også av Strinda formannskap. Et annet forholdsvis stort felt var i Styggdalen. Dette omfatter ei slette mellom stien og ned mot Øverdammen og et område ovenfor stien mot Hallguttu. Martin Liaklev sluttet i sin stilling i 1958. Da tiltrådte Kjell Nygård som fortsatte i Liaklev sine spor.

Kommunen valgte like etter krigen et eget styre for kommuneskogene. Det første styret som ble oppnevnt besto av Sverre Svendsen, Anton A. Furuseth og John Widerøe. Styret samarbeidet med oppsynsmannen når det gjaldt alt arbeidet i marka. Til beplantning ble det mest brukt vanlig gran og furu - bortsett fra et lite felt med sitkagran som Strinda formannskap plantet i 1957. Dette var et av de siste feltene formannskapet plantet. Andre felt var der Estenstadhytta står og områdene omkring. Et felt lå bortenfor Endreplassen - og ellers ble det en del supplering.

Plantegjengen satte ned 3 - 400 planter pr. dag hver og betalingen var 3,5 øre pr. plante eller 4 øre der det var tyngre jord eller lyng. Det var et tungt arbeid og etter datidens nivå også dårlig betalt.

Marka ble etter hvert mer brukt som utfartsterreng, noe en måtte ta hensyn til også når det gjaldt plantinga. Av denne grunn er ikke hustomta ved Estenstad og Tømmerholt tilplantet. Det samme gjelder Øvergjerdet, men der har det grodd igjen en del av seg selv. Når det gjelder Endreområdet ble det tilplantet i mellomkrigsåra, så der er det stor skog. Etter tynningshogst i de senere år er grunnmurene godt synlige. Den bratte lia fra Øverdammen og opp mot Endreplassen ble tilplantet først på 1950-tallet.

Hvitveisen blomstrer villig om våren

ESTENSTADMARKA SOM UTFARTSTERRENG

Det var først på 1930-tallet at Strinda kommune begynte å vise interesse for Estenstadmarka som turterreng. Det var mye arbeidsledighet og det ble igangsatt noe som het "ungdomsarbeid" under ledelse av herredsingeniør Ingvald Ystgaard. Lønna var kr 2 pr.dag. Arbeidet gikk ut på å tilrettelegge marka for mer turvennlig bruk. Det ble ryddet bort busker og kjerr. Våte partier ble grøftet og det ble laget klopper over bekker og grøfter der det gikk stier. Våren 1945 ble Carl Soelberg ansatt som herredsgartner og fra da av ble utfartsterreng et av hans arbeidsfelt. Han ledet det nyopprettede parkvesenet og hadde eget budsjett for utfartsterreng, noe som gjorde det lettere å prioritere de forskjellige oppgavene som måtte gjøres i marka. Det ble fra nå av lagt vekt på å gjøre marka mest mulig brukervennlig. Adkomsten var viktig og måtte sikres. Aktuelle inngangsporter som her kan nevnes er:

Tomset, Lohove, Bekken, Jakobsli, Vikerauntjønna og Stokkanhaugen. Senere kom også skiløype fra Siim som en viktig innfallsport til marka. Av parkeringsplasser kan nevnes Bekken som er den største og vinterparkering på jorda til Siim. Av viktige hovedløyper/stier kan nevnes: Fra Stokkanhaugen, Stokkplassene til Estenstadhytta og Tømmerholt, fra Kvernhusflata,

Tømmerholt, Endreplassen og ned til Tjønnlia. Fra Endreplassen kan en ta av til høyre opp til Månen, videre ned Styggdalen og så opp på den andre siden til Østlia, en gammel plass. Derfra går en sti fram til Hallguttu og videre ned til Kvernhusflata.

I Styggdalen er en del arbeid gjort med å rette ut bekkeløpet og med å lage sti ved siden av. Der er det nå fin løypetrasé som fører fram til Røstadbakken; en hyttekoloni oppført i tiden fra 1920 - 1940. Tar vi stien til venstre i Styggdalen, en bratt oppstigning, kommer vi til Månen. Stien fortsetter ned til Endreplassen og vi kan da gå videre opp over Speidersletta og til Estenstadhytta. Disse hovedstiene var de mest arbeidskrevende. En del minering måtte til for å få bort noen bergknatter. Ellers var det trillebår, hakke og spade som ble brukt. Dette arbeidet ble gjort i de første etterkrigsårene. Stier og løyper er senere gjort både tørrere og bredere. Det ble også på den tiden satt ut benker for første gang i marka og noen står der og er fortsatt i bruk. De bestod av to betongklosser med en planke boltet fast til å sitte på. Plantefeltet bl.a. på Månene hindret utsikten etter sin kraftige vekst. På slutten av 50-tallet måtte det tynningshogst til av hensyn til utsikten mot byen. Nå er ikke det noe problem lenger, en hogstflate har åpnet for utsikten.

I 1958 ble Estenstadhytta bygd, mye av arbeidet ble gjort på dugnad. Det ble en del diskusjon i styret om det skulle bygges vei til hytta for å få fram materialene, men det ble nedstemt. For de som da var forholdsvis unge, var det utenkelig med vei inn i marka. Da var det bare en mulighet igjen: å bære materialene fra Tømmerholt til byggeplassen. Det var ikke lørdagsfri dengang så det var hovedsakelig søndagene som ble benyttet til transport av materialer. Da gikk det en lang karavane med sandsekker og stein, i godvær, regn og snøslaps til alle varene var på plass, og arbeidet kunne igangsettes. På byggetomta stod det noen tapre damer og kokte kaffe på propan, stekte vafler og serverte transportgjengen. Det ble stiftet en forening i 1966: Strindamarka Vel der medlemmene betalte en fast årlig kontingent. Disse pengene skulle gå til reparasjoner, vedlikehold og eventuelle nyinnkjøp til hytta. Det ble ansatt vertskap som skulle stå for alt salg og servering fra hyttas kjøkken. Det ble etterhvert trangt om plassen slik at vi måtte gå til det skritt å sette opp et tilbygg i 1974. I mellomtiden var det bygd vei og varene ble kjørt helt fram. Senere tok kommunen over all løypepreparering med sine maskiner. Den første lysløypa ble anlagt i 1965 fra Lohove. Den ble senere utvidet til Stokkanmarka.

Strindamarka Vel ble som nevnt stiftet i 1966. Det første styret var Idar Dahl, Birger Evensen, Sverre S. Klingenberg og Erling Sletbak som formann. Velforeningen gjorde utmerket arbeid både med vedlikehold av hytta og stell av stier og skiløyper både sommer og vinter.

Styret valgte en egen løypekomité med ansvar for løypene og en for hytta. Imidlertid ble Strindamarkas Vel oppløst på årsmøtet den 16.10.1990 (enstemmig). Siste styret var Øistein Solum (formann), Bjarne Granmo, Helge Hoff og Ole Brevik. Trondheim kommune har etter denne dato alt ansvar for vedlikehold av stier og løyper og for Estenstadhytta.

Fra og med 2003 er det ingen tilknytning til Estenstaddammen og Tømmerholtdammen som drikkevannskilde for byens drikkevannsforsyning. Det forutsettes at disse vatna blir frigitt til friluftsmål i nærmeste framtid. Trondheim kommune har laget planer for området rundt vatna med badeplass, fiskestier, turveger og løyper. Det er også planlagt tursti for handicappede med fiskemuligheter. Arbeidene starter sannsynligvis i 2004.

VANNKILDER

En kan ikke skrive om Estenstadmarka uten å nevne de mange kilder som har sitt utspring i marka. Mange har tatt seg en slurk av kilden som ligger ved stien til Månen.

Ved stien fra Estenstad til Endreplassen er det også en, og bekken som renner gjennom Styggdalen består hovedsakelig av kildevann. De fleste kommer ut av bergsprekker. Det er derfor ingen tilfeldighet at arsenalforvalter Hafstad foreslo Estenstaddammen som drikkevannskilde for Strinda kommune.

Estenstaddammen

Kilder: Strinda bygdebok, Strinda kommunens arkiv, Statsarkivet og privatpersoner

Trondheim bydrift, februar 2004